

Dolina Tyśmiennicy

zasiedla rozległe, podmokłe łąki. I choć liczny to bardzo trudno go zobaczyć. W okresie godowym łatwo go usłyszeć, kiedy to samce intensywnym „derkaniem” oznaczają swoje terytorium. Dialogi między osobnikami trwają z różnym natężeniem przez całą dobę. To spowodowało, że nasz wieszcz narodowy Adam Mickiewicz nazwał derkacza „pierwszym skrzyptkiem łąki”. Derkacz żywi się owadami, ślimakami, pająkami i innymi bezkręgowcami. Na zimę odlatują aż do Afryki Środkowej, a czasem nawet i do Południowej.

RZĄD: SOWY → RODZINA: PUSZCZYKOWATE

Puchacz Bubo bubo to największa sowa świata. Jest uznany za zagrożony wyginięciem. W naszym regionie najliczniej występuje w okolicy doliny Tyśmiennicy, gdzie znajduje dogodny warunki do życia, czyli dużo podmokłych lasów ze starymi drzewami, sąsiadujących z terenami otwartymi (użytkowane łąki, pastwiska), na których zdobywa pokarm. To gatunek drapieżny. Żywi się głównie drobnymi zwierzętami takimi jak myszy, szczury, wróble. Puchacz nie buduje, lecz zajmuje gniazda pozostawione przez inne ptaki, np. kruka, myszołowa czy bociana czarnego. Wyjątkowo składa jaja w paśnikach, na zadaszonych stogach siana, specjalnych platformach lub ziemi. Pocięszające jest, że z roku na rok puchaczy jest coraz więcej.

ZBIGNIEW JASZCZ

Strony internetowe, na których można znaleźć dużo fotografii lub ciekawych informacji o ptakach:

<http://www.ptaki.info>
<http://www.fotografiaprzyrodnicza.art.pl>
<http://koo.free.ngo.pl/>
<http://ptaki.najlepsze.net>
<http://www.ptaki.com.pl/>
<http://www.birds.prv.pl>

Jak mogę pomóc ptakom?

Podstawową zasadą jest nie szkodzić. Ptaki są bardzo wrażliwe na niepokojenie i płoszenie – spłoszenie ptaka wysiadującego jaja może spowodować porzucenie gniazda i śmierć piskląt. Bardzo niebezpieczne dla wszystkich organizmów, w tym również ptaków, jest wypalanie wszelkiej roślinności, zwłaszcza wiosną. Powoduje ono spustoszenie w siedliskach – utratę miejsc do gniazdowania i możliwości zdobycia pokarmu. Ogromne znaczenie ma utrzymanie terenów otwartych – łąk i pastwisk w tradycyjnym gospodarowaniu rolniczym. Ważne jest także zachowanie istniejących śródpolnych kęp drzew i krzewów. Dotyczy to starszych zadrzewień, na których ptaki często budują gniazda lub wykuwają dziuple, stanowiących punkt obserwacyjny dla gatunków drapieżnych i miejsce zdobywania pokarmu przez dzięcioły.

Zostań ornitologiem!

Wszystkich zainteresowanych działalnością na rzecz ptaków zachęcamy do kontaktu z Lubelskim Towarzystwem Ornitologicznym. To społeczna organizacja zajmująca się głównie prowadzeniem badań naukowych dotyczących ptaków i obserwacji przyrodniczych. Działa na terenie lubelskiego regionu ornitologicznego.

Więcej informacji: lto@wp.pl

WYDAWCA:

Towarzystwo dla Natury i Człowieka w Lublinie
 ul. Głęboka 8A, 20-612 Lublin, tel. 081 743 71 04
 e-mail: oikos@eko.lublin.pl, www.ekolublin.pl

Tekst: Rafał Jasiński, DTP: Marcin Wachowicz

Projekt jest wspierany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

Wybrane gatunki ptaków

Dolina Tyśmienicy pomiędzy Kockiem a Ostrowem Lubelskim obfituje w interesujące gatunki ptaków. Większość z nich buduje tutaj swoje gniazda, niektóre polują, a jeszcze inne odpoczywają podczas wiosennych i jesiennych wędrówek. Jest ich tak wiele, że postanowiono objąć ten teren ochroną poprzez ustanowienie ostoi ptasiej, która weszła w skład europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 jako OSO Dolina Tyśmienicy. Został powołany w celu zachowania określonych gatunków ptaków, miejsc ich regularnego przebywania (siedlisk) oraz odpoczynku podczas przelotów. Istnienie ostoi ptasich to jeden ze sposobów na trwałe zachowanie tych pięknych zwierząt w krajobrazie. Poniżej prezentujemy wybrane gatunki ptaków chronionych na obszarze OSO Dolina Tyśmienicy.

Ptaki w systematyce zwierząt:

królestwo: zwierzęta
 podkrólestwo: kręgowce
 typ: strunowce
 podtyp: kręgowce
 gromada: ptaki

RZĄD: SZPONIASTE → RODZINA: JASTRZĘBIOWATE

Bielik Haliaeetus al-bicilla jest gatunkiem drapieżnym, który uznaje się za pierwowzór naszego godła państwowego. Dość łatwo zobaczyć go w dolinie Tyśmienicy, która stanowi miejsce żerowania i zimowania osobników tego gatunku. To jeden z największych ptaków wy-

stępujących w Polsce – rozpiętość skrzydeł dochodzi do imponujących rozmiarów 2,5 m! Na starych drzewach buduje ogromne gniazda – ich wysokość dochodzi do 4 m, zaś średnica osiąga 2,5 m. W lecie jego pokarm stanowią głównie ryby (chwytka okazy ważące nawet 2 kg), zaś w zimie ptaki i padlina. Warto odnotować, że z roku na rok bielików jest coraz więcej. Dość łatwo zobaczyć je nad stawami w Siemieniu, gdzie polują. Bywa, że jesienią można tam zobaczyć nawet 30 osobników.

Dymorfizm płciowy to różnica w wyglądzie zewnętrznym między samcem a samicą tego samego gatunku. U większości ptaków drapieżnych przejawia się poprzez wielkość – u licznych ptaków drapieżnych samice są większe i cięższe od samców. Szczególnym przypadkiem jest krogulec – samica tego gatunku jest o 1/3 większa od samca.

RODZINA: SZPONIASTE → RODZINA: JASTRZĘBIOWATE

Błotniaki to średniej wielkości ptaki drapieżne. Nad Tyśmienicą, jak i w całym regionie i kraju, najłatwiej zobaczyć *błotniaki stawowe* *Circus aeruginosus*, mniej liczne są *błotniaki łąkowe* *Circus pygargus*, a jeszcze rzadziej spotyka się *błotniaki zbożowe* *Circus cyaneus*, które są tak nieliczne, iż zostały uznane za zagrożone wyginięciem. Osobie słabo znającej ptaki trudno jest rozróżnić poszczególne gatunki błotniaków. Wśród krajowych ptaków drapieżnych błotniaki to jedyny przypadek wyraźnie zaznaczonego dymorfizmu płciowego wyrażonego przez barwy. Samice

ZBIGNIEW JASZCZ

są kasztanowate, a samce szaro-brązowe, z wyraźnymi czarnymi końcami skrzydeł. Od innych drapieżników wyróżnia je powolny lot i ułożenie skrzydeł w literę V podczas szybowania.

Błotniaki preferują tereny otwarte. Zakładają gniazda na mokradłach (torfowiskach, podmokłych łąkach, trzcinowiskach lub w ich pobliżu). Czasem gniazdują na polach, na które wkraczają po osuszeniu terenów podmokłych. Żywią się głównie drobnymi ssakami, gadami i małymi ptakami, wyjątkowo padliną. To jedyne ptaki, które polują „na słuch” – to pozwala im opaść bezpośrednio na ofiarę. Są to ptaki wędrowne, dlatego wspinałym widokiem błotniaków łąkowych i stawowych możemy cieszyć się jedynie wiosną i latem. Zimą możemy oglądać jedynie północne populacje błotniaków zbożowych. Najbardziej widowiskowe są loty tokowe, podczas których samce wykonują liczne i bardzo widowiskowe akrobacje.

Tokowisko – to zgromadzenie ptaków, podczas którego samce konkurują o partnerki prezentując swoje wdzięki lub umiejętności. W tym okresie zmieniają swoje barwy na bardziej imponujące, przeprowadzają demonstracyjne walki, wykonują akrobatyczne loty oraz pięknie śpiewają.

RODZINA: SIEWKOWE → RODZINA: BEKASOWATE

Ptakiem związanym z terenami otwartych łąk jest *rycyk* *Limosa limosa*. Ten nieliczny gatunek lęgowy upodobał sobie dolinę Tyśmienicy, gdzie tworzy zgromadzenia lęgowe liczące po kilkadziesiąt par, ponieważ znajduje tutaj dogodne warunki bytowania takie jak: użytkowane wilgotne łąki i pastwiska z niską roślinnością oraz okresowo spuszczone stawy. Żeruje na łąkach, w miejscach zalanych płytką wodą lub błotnistych – jego pokarm stanowią owady, dżdżownice i inne bezkręgowce. Co ciekawe, swoje upodobania żywieniowe zmienia w Afryce (tam zimuje), gdzie nie gardzi pożywieniem roślinnym. Rycyk jest bardzo wrażliwy na zmiany w krajobrazie – odwodnienie lub zaprzestanie koszenia

MAREK JEZOWSKI

podmokłych łąk oraz pojawienie się drzew niemal natychmiast powoduje „wyprowadzkę” tego gatunku.

RZĄD: BRODZĄCE → RODZINA: CZAPLOWATE

Bąk *Botaurus stellaris* jest kolejnym gatunkiem zagrożonym wyginięciem, wpisanym do Polskiej czerwonej księgi zwierząt, który występuje w dolinie Tyśmienicy. Dość trudno go zobaczyć, ponieważ w ciągu dnia przebywa wśród wysokiej roślinności rosnącej w zbiornikach wodnych. Zdecydowanie łatwiej go usłyszeć – wiosną samiec wydaje donośny dźwięk, przypominający dmuchanie w szklaną butelkę z szeroki otworem. Żywi się głównie drobnymi rybami, płazami oraz owadami wodnymi – zatem nie powoduje strat finansowych dla gospodarstw rybackich. Bąk jest ptakiem wędrującym. Nie odlatuje jednak daleko, bo zimuje w Europie Zachodniej (Francja, Włochy, rzadziej w Niemczech).

OLGIERD BIELAK (ZPKP)

RZĄD: ŻURAWIOWE → RODZINA: CHRUSCIELE

Jednym z gatunków zagrożonych wyginięciem w skali Europy, ale dość liczny w Polsce, jest *derkacz* *Crex crex*. Podczas wykonanych w II połowie lat 90. ogólnopolskich liczeń tego gatunku stwierdzono, że wśród liczonych powierzchni największe zagęszczenie na derkaczy znajduje się na łąkach koło Siemienia. Ptak ten znajduje dogodne warunki do życia w dolinie Tyśmienicy, ponieważ

RAFAL JASIŃSKI